

17 76

~~17-76~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.

17-76.

SIGNAT. MDLCCXIII.

I. N. J.
SPECULATIONUM

Ontologiarum

SEPTIMA,

De

VERITATE,

Quam

PRÆSES

M. NICOLAUS BENEDICTUS

PASCHA, Zittâ-Lufatus.

RESPONDENTE

JOHANNE HEINRICO SCHEU-

CKERO, Freibergâ Misnico.

Publica Eruditorum ventilationi

subjicit

Ad D. XXIII. Maji,

In Auditorio Minoris.

horis matutinis.

VVITTEBERGÆ,

TYPIS JOHANNIS HAKEN,

M. DC. LXVIII.

SPECULATIONUM

VERITATE.

N. NICOLAUS MENTICUS

JOHANNES BERNHARDUS SCHEFF

WITTEB. G.
J. JOHANNIS BERNHARDI
C. D. D. D.

Veritatis vocem quotidie percipimus, resq; modo veras modo falsas appellamus, si tamen determinanda ratio, in qua præcise veritas consistat, multi pisce magis mutos sese præstant; neque mirum, cum Metaphysicam l. viderint nunquam, l. ita negligenter et operam navarint ut non hujus solùm d. vel entis ipsius descriptionem reddere noqueant; Nos ne simili carbone notandi veniamus, inquiremus in præsentiarum paulò penitus in veritatis jam laudatæ formalem rationem, ejusdemq; quantum in nobis est, naturam & requisita explicabimus.

§. 2. Definimus a. eam, per *Attribut. Entis unit: quo Ens habet essentiã sibi debitã qvã* Definitio a. Descriptio potius (est n terminus transcendentalis) coincidit cum eã, quam habet B. Scharff. in *Met. Exempl. l. 2. c. 2. p. m. 67. 71* ubi dicit; *Verum esse id quod habeat Essentiam sibi debitam suãq; naturã competentem*; nec dissentit adeo à F. D. Maffi Descript: l. 4. de Ente p. 418. propositã, & a B. Scharff. in *theor. trans: Disp. 7. th. 12.* non immeritò laudatã; juxta quã, *veritas rei est proprietas sui esse, quod est cuilibet rei à natura definitum*; sed liberandi tamè termini ab imperfectionibus sunt, quibus implicatã videntur, aliquin simpliciter non admittitur.

§. 3. Nunc, antequam de *singulis* nostræ Descriptionis *partibus* agamus, constare prius de *subjecti* evolutione nominali debet, ne in limine statim fallamur; sed paucis illam, & quidem quoad ea saltem, quæ nobis specialem videbuntur mereri observationem, prælibabimus.

§. 4. Ac primum, quod *Homonymiam* hujus vocis concernit, tenendum, quod sumatur, 1) *in oppositione ad signum*, quo sensu Privationes & Negationes veræ dicuntur. 2) *in oppos: ad apparentiam*, unde distinctio inter contradictionem veram & apparentem enata; 3) *in oppos: ad typum*, sic *Simson* typus *Messia*; *Christus* vero verus *Messias* audit. 4) *in oppos: ad Mendacium*, & sic notat veracitatem, virtutem *ὁμολογητικὴν* in *Ethicis* explicandam &c: harum tamen acceptionum nulla hujus loci directè est, ubi unicè de *veritate Entitativã* agendum. Videri interim hæc de re pluribus differentes poterunt B. Scharffius in l. c. th. 8. & Magnif. *Do. Christ: Trenschius* *Log: & Met: 3*

& Met: P. P. Celeberr; p. t. Academi: Rector Præcept: nosser statem de
venemendus. in Coll: Met. Diss. 5. Theor. 2. 1. 2. & alii.

§. 5. Huc spectat vulgata illa Veritatis in Genere diviso quâ, a-
lia in Cognoscendo, alia in significando, alia in essendo talis; de quâ di-
visione prolixè egerunt Fr. Suarezius Diss. 8. Met. sect. 2. 3. 4. 5. 6.
J. Martini in Exer: Met: l. 1. Exer: 16. Corn: Mart. in Comment: Met: p.
242. & C. Scheib: in Op. Met: l. 1. c. 9. Magnif: D. Calov: in Met. Di-
win: c. 5. theor. p. 338. B. Scharffius & Excell. Cbrist: Trentschius in loc:
cit: Arnisaus, Guttkius, Timplerus, Spenglerus & infiniti alii, quos cita-
re omnes, prolixum foret; hilegi debent, nos n. omnia, quod supra
m. monui, huc non transportabimus.

§. 6. Antequam a. singula membra examinemus, advertimus
primùm, quod hæc divisio Veritatis à Dan: Sebalio in insit: Met: c. 36.
p. 391. impugnetur, qui existimat, veritatem in cognoscendo, signifi-
cando & essendo non nisi unico gaudere formali, adeoq; perperam ut ana-
lagas species veritatis in Genere tanquam conceptu analogi sc. juxta Ana-
lag: intrins: attrib: vulgò proponi; non secus ac sanitatem non licet
triplicè statuere, eò, quòd uni nempe homini formaliter & intrinse-
cè, reliquis v. urinæ & medicamento per extrinsecam denominationè
cõpetat. Quod simile hausit ex F. D. Masfo præfat. ad 11. lib: de interpr.
sect. unic: qv. 5. ubi ad veritatè intellectus speculativi applicat: hinc m-
pcedit, verum triplex dici posse 1) verû formaliter ut cognitio 2) ve-
rùm effectivè s: terminativè ut res 3) Verum significativè ut voces

§. 7. Et hanc suam sentent: probat; quia forma non statim
multiplicatur pro numero eorum, quæ diversimodè denominantur. Ve-
rùm n. verò falsò subtilis ille Philosophus præsupponit, veritatem
in essendo non nisi extrinsecè Ens denominare, quæ tamè maximè eidem
intrinseca, ut ex inferius dicendis constabit. Nec juvat eum Auto-
ritas Aristotelis, quem citat p. 389. & 390. qui l. 6. Met: r. 8. scribit:
Bonum & malum in rebus esse, verum a. & falsum in intellectu. n. ut ni-
hil nunc dicã, quòd: non tam autoritatibus quã rationibus pugnandû
ab accurato Philosopho sit; certè Aristotelis textum, non de verita-
te in essendo, d. cognoscendo tantum, quæ illi contradistincta est, in-
telligendum esse, ostendit luculentur B. J. Mart: in Ex: Met: l. 1.
Exerc: 16. th: 2. p. 455. qui E. potest sic concludere? Veritas in cognos-
cendo est in intellectu formaliter E, omnis veritas tum in essendo &
significando &c. est in intellectu formaliter? ἀπορον!

§. 8. Ma-

§. 8. Manent itaq; distincta hæc membra *m. formaliter*, cum distinctis gaudeant conceptibus formalibus, qui explicandis pateſcent; conſule interim quæ lubiliter in hanc rem diſputat B. Scharffius in Admon: ad ſtudioſi: de vitandis vitiis Neotericorum Metaphyſicor: novitatibus argutiisq; inſulſis p. 369. usq; 373. ubi eundem Sibalium ſubpreſſo tamen nomine, reſutat. Nec non Excell: Chriſt: Trenſebium l. c. th: 2. §. 6. ubi à reali ſeparabilitate veritatis in eſſendo & cognoscendo, nec non à ſimulaneo unius cum alterius concurſu, in uno ſubjecto, ſtatim accuratè Adverſarii ſentent: proſtigavit.

§. 9. Hæc de bonitate diſiſionis nunc ad ſingula membra in ſpecie nos convertimus; hic a. primò occurrit, *Veritas in cognoscendo*, quam vulgò deſcribunt per *conformitatem intellectus cum re*; Gaſſian: in Diſtinctionibus ſub lit: V. ſed minus accuratè cum non ſaltem in cognitione intellectuâ, ſed ſenſuali *m.* detur *Veritas*; fallitur oculus, fallitur auris E. & veritatis capaces, habebuntq; ſuam conformitatem cum re percepta; & quis negaret? teſtatur abundè experientia. Advertit hoc Perrus à ſancto Joſeph. Fulienſis in idea Philoſophia univerſalis l. 2. c. 3. p. 128. qn. diſtinxit inter *veritatem intellectuam & ſenſitivam* quem ob id citat & rectè laudat Clar: L. Georg: Meier. in Gnoſt: p. 403. Hinc rectius longè B. Scharff. in Met. Exempl. p. 71. definit, per *Conformitatem cognitionis ad rem*; quem ſequitur Adam Spengl: in Exer: Met. 5. def: 5.

§. 10. In primis a. tenendum, non fruſtra *vocem cognitionis* adhiberi, loco *potentia, cognoscitiva*, cum hæc, qua talis, rei cognita, eâ (quæ hic attenditur) congruentiâ, non aſſimiletur, d. agendo demum, quod ſit l. apprehendendo *objectum ſuum l.* iudicando de eodem, eam conſequatur conformitatem; quod non advertunt, qui *Veritatem intellectuam per conformitatem intellectus cum re*, deſcribunt, cum intellectus ſit *potentia naturalis ad intellectionem directâ*, hæc v. ejuſdem *actio*, ab eoq; realiter diſtincta, quæ demum ſi *conformis ſit objecto intelligibili* parit *veritatem*. Nec juvat eos ſimpliciter *termini ampliatio*, quantum n. fieri poſteſt, propriè loquendum.

§. 11. Sed fecimus mentionem *conformitatis & congruentia*, verùm, in quonam illa conſiſtat, nondum conſtat; poſſet alicui abſurdum videri, *intellectionem* quæ ad bovem directâ, *aſſimilari*

boni & alii rebz, quare distinguunt Philosophi inter adequationē quantitativā & cor respondentia: s: similitudinis & hanc vicissim in eā quæ est in essendo, ac in eā quæ est in representando talis dispescunt, atq; hanc solā hujus loci, esse contendunt; istā v. & illā, ut in alio respectu, & in quibusdam exemplis non audeant, nec possint negare, hoc tamen respectu, alienam hic esse, meritò judicant. Vid. B. Scharff. in Theor. Transc. l. 6. th. 67. Magnif. Dn. Trentsch. l. c. th. 2. §. 6. & c.

§. 12. Hæc, de conformitate dicta quæ sunt, non hic saltem notasse juvabit, d. deinceps m. quoad *ceteras veritatis species*, ubi non secus ac hic, ejusdem fiet mentio, repetenda; par n. quoad hoc ubique ratio. Nunc *quorūplex* ea sit paucis videbimus.

§. 13. Primò itaque & immediatè dispescimus, in *sensitivam & intellectivam*, ob rationem supra allatam; & hanc vicissim pro varietate respectuum, variè subdividi posse, asserimus (1) *ratione ipsius actus in apprehensivam & judicativam*, quod fecit B. Scharff. in Theor. transc. l. c. th. 71. ubi vocat illam; *quæ res uti est, nudè apprehenditur & cognoscitur*; facitq; aliam *simplicem* aliam *compositam*: Hanc v. dicit, *quæ fertur judicium de veritate conceptâ*. Plura de iis vid. ap. *Autorem*. (2) *ratione principii* alia *revelata*, alia *naturalis*. Illa, quæ ex lumine revelationis hauritur, hæc quæ ex *natura lumine constat*. (3) *ratione objecti* alia *universalis* alia *particularis*, illa *intelligibile in Genere* concernit & tanquam, *Affectio in Gnostol. pensatur*; hæc *determinati est objecti l. corporis naturalis* sic ad *Physicam*, l. *spiritus* & sic ad *Pneumaticam* spectat & c. est n. diffusa per omnes disciplinas. (4) *ratione subiecti* alia *Dei*, alia *Angeli* alia *hominis*, quibus ad *de anime* in statu separato.

§. 14. Quod concernit *alia* ad hanc *veritatem* spectantia *requisita*, utpote, quod *conformitas* illa, *indivisibilis*, *plenaria*, *sufficiens* & c. esse debeat; & quo respectu sic dicatur, ea omnia, ita clarè B. Scharff. in l. c. th. 68. aliiq; exposuere, ut vel infans advertere possit; mitto ergo & ad alia pergo.

§. 15. In primis a silentio prætereundum non est, quod gravissimè de hæc Veritate, inter Philosophos controversiæ, alantur utrum np. in omnes tres mentis operationes cadat; an v. soli secundæ & tertiæ mentis operationi propria? Posterius affirmant *Thomas, Averroës, Cajetanus, Javellus, Flandriensis, Hervæus, Vasquez*

Vasquez, Ruvio, Fr. Marcia, Boucardus, Phil. à S. T. Bannes, Zimel, Durandus &c. in locis à *B. J. Mart.* in *Exerc. Met. & Dan. Scablio in Quest. Logic.* citatis; Hos sequitur ipse *Sibalius* in l.c. *quest. 33. à pag. 234. usq. 262. it. Job. Homberg. Diss. 18. Met. §. 48. Christ. Drejerus Diss. 10. in Prim. Philos. § 4. p. 169.* Priori subscribunt: *Ferrariensis, Sonzinas, P. Fonseca, Conimbricenses, Masius, Svarezius Petrus à S. Joseph. Euliensts, Greg. de Valentia, Rod. de Arriaga, Mendoza. Rutterfius, Julius Pacius, D' Abra de Raconis, Franciscus B. S. Johann. Lalemander, Carthesius &c.* loca citata vide ap. *J. Mart. & Sibalius*, nec non *L. Meierum* in *Gnostologia*. Sequuntur hosce ex nostris uterq; *Martini, Jacobus & Cornelius* in loc. cit. *B. Scharffius & Excell. Tremsebius* in loc. cit. *Scheiblerus* in *op. Log. Ebelius* in *Diss. Met. Wegerus* *quest. 9. Proem. Log. Eislerus* in *frontispicio Logico* Et quis omnes, hic loci recitare vellet? ita in hoc certamine, ab utraq; parte, ad auxere copias suas, ac tanto fervore pugnatur, ut non Hannibalem quondam cum Romanis, majoribus copiis, ac acerbori animo, de imperio summo, concertasse crediderim. Et quid mirum? pro veritate, circa veritatem quis non disputaret?

§. 16. Utraq; a sententia certatim pro se citat *Aristotelem*, illa provocat ad *Præf. l. 6. Met. c. ultim. & lib. 3. de anima c. 6. t. 22. &c.* Hæc ad *lib. 6. Met. t. 8. it. lib. 9. t. 22. it. lib. 3. de anima t. 26. &c.* appellat. Neq; tantum solis autoritatibus nituntur, d. utrinq; multis rationibus globorum instar ex tormentis bellicis emissorum sese mutuo perunt; sed eas non vacat, hic apponere, neq; directè quidem hujus loci hæc controversia est; qui cupit hæc in re informari, adeat *Fr. Svarezius, Masius & Scheiblerus* in *Loc. cit.* quos hoc in certamine victores censemus, eorumq; sententiæ unâ cū *Præceptoribus nostris* album adjicimus calculum.

§. 17. Sed nec hæc sententia, qua pro veritate, qua primam mentis operationē pugnat, in hoc certamine, prorsus unanimis est; concernit a. *infelix illud schisma* oppositū ejus. Nā, ut inter se conveniant, veritati, cognitionis in genere opponi *ignorantiam & falsitatem*; tamen pleriq; veritati quæ in simplicem apprehensionem cadit, *falsitatem* opponi negant; alii v. affirmant, quibus & nos ad stipulamur. Inter illos *Svarezius, Diss. 9. Sect. 1. Corn. Mart. Cl. Scheiblerus* in *loc. cit.* faciliè eminere advertes; sed non

cam

tam faciles in hoc quā in illo exitere certaminē. Omnes n. in univ-
 ersum non tam rationibus (quæ frivola sunt) quam autoritate
Aristotelis deceptos crediderim, qui l. 3. de anima c. 6. t. 22. ma-
 nifestè negat falsitatem in primam cadere operationem; Nostræ v. sen-
 tentiæ, quam ex privatis præprimis Præceptoribus Excell. Dno Mich.
Valebero, *Math. Sup. P.P. & Doct. Heinrico Baumanno* olim hic
Phil. Adj. hodie v. *Gymnasi Cob. Direct.* hausimus, favet *Fr. D. Ma-*
sius in *Præf. ad lib. de Interpr. Sect. unica quæst. 6.* ex professo verò
 eam defendit *Jac. Revius* in *Suar. Repurg. Diss. 9. Sect. 1. n. 19.* Et sanè
 res ipsa clara est, si quis n. Deum ut $\mu\omicron\nu\delta\varsigma\ \alpha\tau\omicron\nu$ concipiat, quod faci-
 unt *Judæi & Turcæ*, annon is falsum de Deo habebit conceptū? &
 quis Christianorum negaverit? Est n. maximè difformis cum ob-
 jectō ad quod ordinatur & quod sistere debebat. Atque ex hoc
 fundamento sic argument. *Quæc. mentis operatio potest esse diffor-*
mis objecto suo, illa est capax falsitatis; atq; Apprehens: simplicium & c.
E. Major ex definitione & natura falsitatis constat, minor ex dictis li-
quet. Stat proinde conclusio nostra.

§. 18. Urget quidem *Suarezius* cum *Assectis*, quod in rebus non
 detur falsitas ergò nec in conceptibus; sed negamus consequentiã;
 probatio, quam addit, frivola est. Nam conceptus (inquit) simplices
 æquiparantur rebus in veritate, ergò m. in falsitate imò contrarium
 sequitur, quia conceptus æquiparantur in veritate, ergò disqui-
 parantur in falsitate. Sed excipit ad hæc; quod hoc modo omnis cõ-
 ceptus simplex falsus foret respu aliquarum rerum, quia nullus est, qui
 non habet difformitatem cum aliquibus rebus; sed Respondemus, uti-
 que omnem conceptum simplicem falsum esse, si per eum intel-
 ligatur aliqua res, cum qua difformitatem habet, non aliter; ne-
 que in eo ulla lateret absurditas. Plura vulgò cumulant argumen-
 ta, sed solidè omnia refutata ap. laudatum *Reviium* deprehen-
 des, quem consulere non abs re erit; cui adjungi potest *L. Ge-*
org. Meterus, quondam hic *Adj. in Gnosol. Part. Gen. c. 9. Sect. 1. tb. 2.*
Sect. 3. quæst. 4.

§. 19. Præter Falsitatem, huic Veritati m. opponitur *Igno-*
rantia, oppositione (ut vocant) privativa; & hanc duplicem faci-
 ciunt, aliam pure negationis, aliam prave dispositionis; illam di-
 cunt qn. intellectus rem scibilem simpliciter ignorat, ut nihil de
 illis

illis intelligat; *hanc*, quoniam intellectus rem seibilem prorsus aliter apprehendit atque in se est; & *hæc* coincidit fermè cum falsitate, ut mirer m. illos, qui hanc divisionem admittunt, ipsamque ignorantiam veritati qua simpl. appreh. opponi concedunt; asserere tamen non audere, Falsitatem ejus oppositum esse, quid n. hæc aliud ferè importat, præter hanc ignorantiam quam vocant *pravæ dispositionis*? sed relinquo hæc *Gnostologis* & *Noologis* qui pluribus de hæc re differere solent, vide præter *L. G. Meierum cit. loc. M. Georg. Wagen. Phil. Adj. Fautor. ac Amicum* perquam dilectum in *Disp. 9. Cok. Nool. præcept. 9.*

§. 20. *veritas in signif.* quæ alterum membrum superius traditæ divisionis, est congruentia signi cum re significata. *Hæc* vulgò in *veritatem conceptuum, vocum, & literarum* dispescitur; quæ divisio desumpta à rebus, quibus ratio signandi objecta sua, tribuitur. Sed non videtur adæquata, cum saltem signis doctrinalibus (uti appellant vulgò) competat, dantur n. & alia signa, quæ doctrinalia non sunt & verè in rem significant, sic hædera à cauponario suspensa significat, verè vinum divendibile esse; Non itaq; abs re foret forsitan, si veritas in significando dispesceretur primùm in eam, quæ est signi doctrinalis, & non doctrinalis, & hæc demum, uti vulgò receptum, i. uti *Timpterus* (non ineptè hæc in parte) l. 2. c. 8. th. 15. 16. 17. 18. &c: facit, veritas illa immediate in Veritatem conceptus & vocis, hanc v. in *Veritatem sermonis & scripturæ*, dispesci poterit.

§. 21. Huic opponi potest *falsitas in significando*; non adæquatè tamen, cum omni signo competere nequeat; De signis tamen arbitrariis, & quidem iis, quæ ex arbitrio hominum talia, certa res est, quod fallere possint, & experientia testatur; sic *sigillum Principis ab hoste interceptum*, & *fraude, ad civitatis obfesse Præfectum, de dendâ urbe, irans missum, arguit voluntatem Principis, sed falsò*. Verùm de his consulantur supra laudati Autores, quibus in primis addi merentur, hodierni *Gnostologi* & *Noologi, Guttkius, Frommnius, Calovius, Geilfusius, Meier* &c. §. 22. Adhuc de discrimine Veritatis in Cognoscendo & significando aliquid addendum, cum à multis confundantur, a non adedò diversitas earundem perspicuè tradatur; In primis quæ Veritatem cognoscendi circa simplicium apprehensionem & Veritatem signi conceptuum, videtur dubium sub esse haur

levē. Sed salva res est; si attendamus saltem ad exempla quibus veritas utraque tribuitur sic *conceptus hominis* quæ actionem notat intellectus apprehendentem naturam hominis, formaliter est Verus in cognoscendo, quæ vero jam in *signis* se habet representantis naturā hominis, ipsi actui intellectus reflexo tunc formaliter verus in significando est; qui diversi respectus arguunt sanè diversas formalitates ut ut materialem identitatem simul inferant. In aliis exemplis res clarior est, ubi m. realis diversitas datur sic *vocem, scripturam &c rectè* quidem dices veras in signif. non tñ in cognoscendo sc: formaliter hac n. in solis potentiis, cognoscitivis quæ actuosæ sunt,prehenditur.

§ 23. Sed quæritis in quo nam præcisè consistit illa diversitas? dicam: ac id quidem ex natura signorum de promo, ea n. duplicem in volvunt respectum alterum ad rem signatam, alterum ad potentiam cognoscentem; nunc si veritas in significando alicui rei tribui debet, oportet duplex ille respectus attendi, ut in allato exemplo, conceptus representans hominem, dicit relationem ad hominem signatum, dicit m. relationē ad actū reflexum cognoscentem in hoc signo sive imagine hominis hominē, iudiciūq; de eo ferentē contra v. juxta veritatem in cognoscendo, una saltem *relatio* & relatio sufficit, intellectus concipiens s: intelligens simpliciter hominem, ut animal rationale fertur ad solum objectū cognoscendum, non v. q. talis, ad aliam potentiam cognoscentem simul. Uno verbo: *Intelligit hominem verè, licet non intelligat, se verè hominem intellexisse.*

§. 24. Tertium membrum, superius allatæ divisionis est *Veritas in Essendo*, quæ unicè directè hujus loci, & hanc in §. 2. positā descriptione attendimus, quæ aliàs *Veritas Incomplexa* (entitativa) *fundamentalis, radicalis, objectiva, transcendentalis* & c. audit.

§. 25. Nunc ad *Descriptionem ipsam* pergimus constat a. ille duobus conceptibus, *Contrahibili* & *contrahente*. *Contrahibilis* p. remotus est p. proximus, ille per *Attributum Entis* exprimitur; Est n. veritas *Realitas transcendens, ex Ente essentialiter fluens, idq; πειροβ-μωος* denominans. Hic per attributū Entis unitū inuitur; Est n. *Veritas reale attributū, quod Ens solū mod. ficat. nec respicit oppositā relationē, atq; hinc simpliciter de Ente prædicatur, cumq; eo in sensu unito recipiatur.*

§. 26. Notandus hic venit error *Clem: Timpleri*, qui in *Met. l. 2. c. 3. th. 1. ait: OEtavæ classis attributa absoluta sunt, Veritas & Falsitas, & porro subicit, omne n. Ens est Verum a. falsum; verum n. verè*
hac

*hæc sententia aperte falsa est, cum nullum ens nominare possit, quod sua
debetitate destituatur.*

§. 27. Sed probat nihilominus suam sent. *Timplerus contra
Fr. Svarerz.* cit. loc. quæst. n. ubi disertè ait: dari falsitatem in re-
bus, idq; inter alia exinde astruit: Quia sicut Veritas est confor-
mitas s. congruentia Entis cum suo archetypo, & in rebus ex-
tra intellectum propriè inest; ita falsitas est difformitas & in cõ-
gruentia Entis cum suo Archetypo &c: sed rectè hic *Suarozius* à
censuris *Timplerianis* per *Jacob. Keviū* l. c. n. 15. vindicatur. Primo
n. falsa nititur Veritatis Definitione, deinde inepta m. est seque-
la majoris; non n. valet veritas est in rebus E. m. falsitas, ratio
est, quia *Veritas ita in rebus est, ut cum iis convertatur*; Et quis dice-
ret, rem aliquam dari, quæ difformis cum Archetypo divino,
cùm omnis creatura, utut maximè difformis & monitrosa vide-
atur, talis sit, qualem eam Deus in mente ab æterno habuit?

§. 28. Si excipiat *Timplerus*: Dari nihilominus difformitatẽ
rerum artificialium cum idea artificis, nec non moralium cum
rectæ rationis dictamine; habeat sibi hoc responsum: non ar-
guere hæc falsitatem, sed malitiam, non essentialẽ sed acci-
dentalem, quæ toto cœlo differunt. Reliqua argumenta non me-
lioris notæ h. e. levissima sunt, uti rectè judicat modò laudatus
autor. Nam *secundum*, si de denominatione extrinseca & falsita-
te quidem in cognoscendo loqueretur, concederemus totum;
sed tunc aliena à scopo foret; sicut v. de intrinseca, quod in-
tendit, valere debet. Minor est falsissima. *Tertium* aperte petit
principium, nec quicquam eum juvat *Goelenii* autoritas, quam
in subsidium vocat.

§. 29. Tantum de conceptu contrahibili, pro instituti rati-
one, plura te docebunt *Magnif. Dn. Trenschiæus in Colleg. Sapius lau-
dato*, th. 2. §. 7. & alii. Nos pergamus ad conceptum differentialẽ,
quem ultima Descriptionis §. 2. sistunt verba; hæc n. declarant
veritatis formalem rationem, quã, ab omnibus aliis Attribntis,
ipsã quoq; *Unitate & Bonitate* discernitur. Infert a. illa essentia
debetas *materialiter* quidem ipsum Ens, *formaliter* realitatem
quandam, conceptibiliter distinctam ab Ente, qua illud concipi-
tur habere omnia quæ ei per naturam suam debentur. Hæc sen-
tentia jam probanda erat, sed examinabimus prius adversas o-
piniones.

§. 30. Tot a. hic sententiæ adversæ dantur, quot fermè *Metaphysicos* conspiciere licet; quare omnes recensere velle temerarium foret; præcipuas tamen, paucis attingere, nil vetat. Sed antequam ullam earum adducamus, supponimus ante omnia, quæstionem hic non de *veritate in latissimâ acceptione* esse, prouti veritatem in *essendo, cognoscendo & significando* comprehendit; d. unice de verit. in *Essendo*; quod propter *Timplerum* noto, qui in l.c. quæst. 3. in Veritatis formalem rationem inquirens perperam hæc confundit. Deinde non de *Veritate Entis creati tantum, a increati exclusivè, sed Entis ut sic, qua indifferenter se ad utrumq; habet*, solliciti sumus, quod propter *Fonsecam* observamus, ne pressus rationibus nostris, quarat effugium, hæc distinctione. Porro *formale totum* attendimus non *partem a. consequens ejus*; hoc idcè præmonemus, ne videamur simpliciter negare, veritatem suo modo Enti, ob congruentiam ad intellectum competere, concedimus n. veritatis consequens necessarium esse, uti deinceps patebit. Ultimo, quod in gratiam *S. hali* addimus, supponendum ex antea dictis ducimus, *veritatem in essendo, cognoscendo & significando*, non notare unam formam, quæ uni saltè ex iis, quibus tribuitur Veritas, intrinsecè, reliquis v. per extrinsecam denominatione competat. Plura non adjiciemus, cum hæc in præsentiarum sufficiant, nec chartæ ratio, prolixiores nos esse sinat.

* §. 31. Videamus nunc primò quæ sit *Durandi* opinio, quam in l. sent. Dist. 19. fovisse scribitur, nempe *formalem rationem veritatis in Relatione ejusdem ad se ipsum secundum esse cognitum & reale*, consistere. Sed multis modis falsa hæc opinio, p. quia *veritatem non nisi per operationem intellectus, rei competere asserit*, p. quia *id pro formali ratione ponit, quod ne quidè eam ingreditur, sed Veritati solummodo per accidens competit*.

§. 32. Non melioris notæ *Aureoli* sententia est, qui in l. sent. Dist. 19. a. 2. *formalem rationem Veritatis, in segregatione cujuslibet ab omni sibi extraneo positivo*, ponit; quem sequitur *Rod. de Arriaga* Disp. 1. Met. sect. 5 subs. 1. Sed malè uterque; veritas n. perfectionem notat realem, qui ergo poterit in purâ negatione consistere? nec video quid segregatio illa aliud importet. Præterea m. *veritatè cum unitate confundere videntur*, hujus n. consequens est divisio
ab

ab omni alio. *Addi ad hæc nostra possunt, quæ habet B. Scharff.*
adv. hanc sententiam in l. c. th. 10.

§. 33. Sequitur nunc P. Fonseca l. 4. Met. c. 2. q. 6. ubi docet :
Veritatis formalem rationem, esse relationem rationis ad intellectum
divinum practicè cognoscens. Sed meritò ob id exagitatus à Dan.
Sebalio in instit. Met. c. 36. p. 355. 386. Manifestè n. ex eo sequitur,
Deum verum non esse, quia à seipso practicè cognosci nequit,
practicè n. cognosci, est ita cognosci, ut cognoscens dirigatur
ad illud efficiendum; præterea falsò m. veritatem, quæ rei citra
operationem & respectum ad intellectum competit, in relatio-
ne formaliter ponit, quod ipsum taxat m. *Sebalius.* Sed incidit in
Scillam cupiens vitare Charybdim. Negat n. in iudicio de rei verita-
te recurrendum ad intellectum, ad nostram tamen cognitionem
non admittit solum, d. probat m. Itanè tandem veritas à cog-
nitione nostrâ sæpè fallaci dependebit? *ô miseram ejus sortem! Quid*
de Deo statuet, quo exemplo premebat adversarium, eritne & ille ve-
rus quia à nobis cognoscitur verus? quid si nemo eum verum cognosce-
ret? quid si nulla creatura existeret? foret ne tunc Deus falsus: a. ut
mitius loquar, non verus? Extrema impietas! utor iisdem verbis, qui-
bus Fonseca sententiam detestatur.

§. 34. Sed altius examinanda hæc sententia est; videamus
ergo ejus, de hæc re conclusiones, quarum duas loc. cit. ponit:
I. verum significat rem cognoscibilem sicuti est, h. e. uti ipse explicat,
verum significat rem, ut efficere l. terminare apta est veram sui cogniti-
onem. hoc ipsum probat (1) quia *quælibet res est apta cognosci ut est.*
Verum n. verò quæ consequentia? Quodlibet ens est aptum co-
gnosci & c. E formaliter in eo consistit. Annon eadem facilita-
te, pro aliis attributis, hæc ratione concludere quis posset, confi-
tere ea in tali aptitudine & c. quod tamen ille non admittit. Sed
probat tamen consequutionis firmitatem ex eo, quia *ad hanc co-*
gnoscibilitatem significandam usurpent vocem veri. Ast respondemus:
si de veritate incognoscendo, & quidem ratione fundamenti
spectata loquitur, concedimus; hic a. de veritate in essendo ser-
mo, quam distinctam esse ab illa, ostendimus supra, de hæc nega-
mus, quod saniores id faciant; quid alii tentent, non curamus, nec
quod fit, sed quod fieri debeat, videndum.

§. 35. Alterum ejus argum. pro hac conclus. ita habet : *Falsum esse, rem esse cognoscibilem sicuti non est l. esse aptam efficere s. terminare falsam sui cognitionem*, Ergo &c. consequent. probat, quia oppositorum eadem ratio : Respond. ad Anteced. Falsum in rebus non dari, si de falsitate in essendo loquitur ; nec quid & qualis aptitudo illa sit satis explicavit. Quicquid sit, loquuntur hac omnia de cognitione non essentia rei ; perperam. E. confunduntur.

§. 36. II. conclusio sic proponitur : *Verum est denominatio extrinseca Entis*. Hanc sibi communem esse cum *Gab. Vasquez. Part. I. Disp. 77. c. 4. & 5. Hurtad. de Mendoza. Disp. Met. 7. Sect 1. & ex parte cum Thomâ de Veritate q. 2. & Capreolo I. Dist. III q. 3.* asserit. Sed mittimus autoritates, parum nos movent ; & ad rationes ejus potius nos accingimus. Probat a. id, quia *ens verum denominatur, ut forma denominans sit extra id, quod denominatur*. Sed negamus id. Probat ergo ? quia *id, à quo denominatur ens verum est l. cognitio mentis l. judicium*. Respond. est petitio principii. Provocat ad conclusionem primam, sed nec illam concedimus, probatur ergo idem per idem. Nolo adducere quæ sequuntur. omnia n. falsa nituntur hypothese, np. quod unica saltē veritas sit, quæ tantum pro diversa denominatione extrinseca variet, quod ipsum tamen in fine capitis, ex his duabus conclusionibus demum astruit, & sic perpetuum committit circulum. Similia quæ adducit dissimilia sunt, nec quicquam probant. Linqumus ergo hanc sententiam, utpote quæ nullis innitatur rationibus, imo manifestissimis aliorum contradicat ; quod n. enti per essentia cōpetit, quod ex ente essentialiter fluit &c quomodo id denominatio extrinseca sit non capio ? Non urgebo plura, quamquam multa essent, & inter ea, quod sibi ipsi quodammodo contradicat ; pagellarum n. ratio non permittit. Præstabit hic pro nostrâ sententia legere quæ (utut paucis nervosè tamen) habent *Clar. Arnisæus in. Ep. Met. & A. Spengl. in Excr. Met. V. a. 2. ax. 2.*

§. 37. Nunc *Timpleri* nugas attingemus ; is n. l. c. th. 3. veritatem describit : *Quod sit conformitas Entis cum Archetypo*. per archetypum a. uti in quæ. 3. se explicat, intelligit omne id, cui *Ens per se conforme est, s. idea divina, s. ipsa natura Entis* salind quippiam extra

extra illud Ens in natura existens. Sed rectè hic quærit J. Revius in
l. c. *Disp.* 8. *sect.* 7. n. 12. unde hausit illam significationem archetyp-
pi! archetypus n. ap. Philosophos est causa exemplaris: ea sit re-
rum naturalium & in mente divina s: artificialium & in mente
artificis; & sic Deus quia causam nullam nec exemplarem,
agnoscit, excludetur à veritate. *o impiam opinionem!*
nec juvat eum termini ampliatio cum nihilominus absurditate
non careat, quemadmodum accuratè ostendit modò laudatus Revi-
us, loco dicto. Neq; melioris notæ est altera definitio, quam in e-
odem loco suppeditat & sic se habet: *Veritas est actus veri quæ est*
verus ridiculum! cur non hominem definit, homo est actus ho-
minis quæ est homo? quis puer non difficillima quæq; sic definire
posset? in excusabilis error in tanto Philosopho!

§. 38. Sed habet adhuc aliam Definitionem *Timplexus*
quam *theor.* proponit ubi *veritatem in essendo* per congruentiam cum
natura sua, describit, & hæc magis hujus loci videtur quam priores,
quæ *veritatem ut sic* (ex mente ipsius) concernere debebant; nec à
nobis huc attractæ essent, nisi ipse, cælum terra miscens, in contro-
versia de *Veritate, quæ Entis est attributum*, ea propotuisset & statu-
isset & statuminasset. Sed ad rem. Videri quidem posset hanc de-
scriptionem cum nostrâ coincidere; verùm si penitus introspectia-
mus, potius ad bonitatem quam *veritatem* spectata.

§. 39. Sed properandum ad finem est, ventilandaq; eorum
sententia, qui in *conformitate ad intellectum potissimum divinum*, for-
malem rationem veritatis collocant, per *intellectum a. n. non nu-
dè speculat*: nec *simul practicum*. d. *ab utroq; præcisim* intelligunt
&c. Et hæc sententia graviss: aliàs Philosophorum est, quos honoris
ergò hic recensere super sedemus; interim unum vel alterum tamen
licebit attingere, inter quos eminent *Fr. Spazetig l. c. Scheiblerus, Gut-
knius: Corn: Mart: Arniseus, Bartholus, Rutgersius, Finckius, Rath-
mannus &c.*

§. 40. Verum uti hanc sententiam verissimam judicamus quæ
ad *consequens veritatis* refertur; ita quæ pro *ipsa formali ratione* ha-
betur, hæctenus eidem subscribere non audemus; d. potius mode-
stè dissentimus, obsequentes rationes (I quia *veritas convenit Enti*
pro ut ens est, E. non quæ refertur ad intellectum; n. quod Enti pro-
ut

ut ens competere debet, id ei citra respectum conveniat necesse est. (2) quia $\tau\delta$ intelligibile ratione formali supervenit demum. natura n. $\tau\delta$ esse semper supponitur $\tau\delta$ intelligibili, (3) quia *Ens licet non cognoscatur ut congruens ad intellectum, concipi tamen ut verum potest* habet n. essentiam sibi debitam, quamvis non concipiatur ad intellectum s. divinum s. humanum (4) quia (quod intellectū divinum in specie attinet) *nobis non constat de congruentia cum intellectu divino, si ea quam Deus in mente habuit ad exprimendum verum.* quomodo ergo auram ut verum concipientes, poterimus illud sub congruentia ad intellectum divinum concipere, de qua non constat nobis? (5) quia *illa congruen. ad intellectum divinum nō respondet ad questionem propter quid?* quod cōcedunt ipsi adversarii, *Deus n. (dicunt) non ideo est verus quia se videt esse verum sed quia verus est ideo se videt esse verum.* (6) Denique *ex ipsa eorundem hypothesisi hujus sententia falsitas demonstratur, Dicit n. Suar. Disp. 4. Sect. 1. r. 14. Divisionem ab alio ad unitatem non pertinere, quia hoc rei per accidens saltem & ex cōsistentia alterius competit.* Cur non idem valeat de veritate?

§. 41. Sed objiciunt tn. adversarii pro sua sententia (1) quod Deus sit prima veritas. E. Resp. neg. conseq. Maj. Instant: Veritatem esse se attributum respectivum. E. Resp. nihil sequitur, nisi hoc, quod cōsequenter inferat respectum; quod concedim⁹, urgent porro: nostram sentent. non respondere quæst. propter Quid? Respond. est petitio principii. Pergunt: nos debeatatem probare non posse nisi ex conformitate. Respond. Neg. Habere n. Ens debeatatem per deduct. ad absurdum facile probatur nisi n. Ens haberet essentiam sibi debitam destitueretur l. omni l. a qua essentia parte, quod utrumq; contradictorium.

§. 42. Breviter nunc probamus nostram sententiam (1) indirecte per remot. omnium aliarum opinionum (2) directe, quia posita debeatate si vel maxime nihil aliud ponatur ponitur Veritas, & sublatā eā, sive maxime, nihil aliud tollatur tollitur Veritas (3) quia debeatitas est proxima ratio inferendi à priori cōgruentiā &c.

§. 43. Tandem de consequente Veritatis nostræ np. Congruentiā cum intellectu divino; ut & Divisione quā in creatam & increatam dispescitur, agendum; sed chartæ ratio, m. maxime necessaria dictu omittere nos cogit vid. Calovius Scharffius Spenglerus, & alij, in locis citatis.

ULB Halle

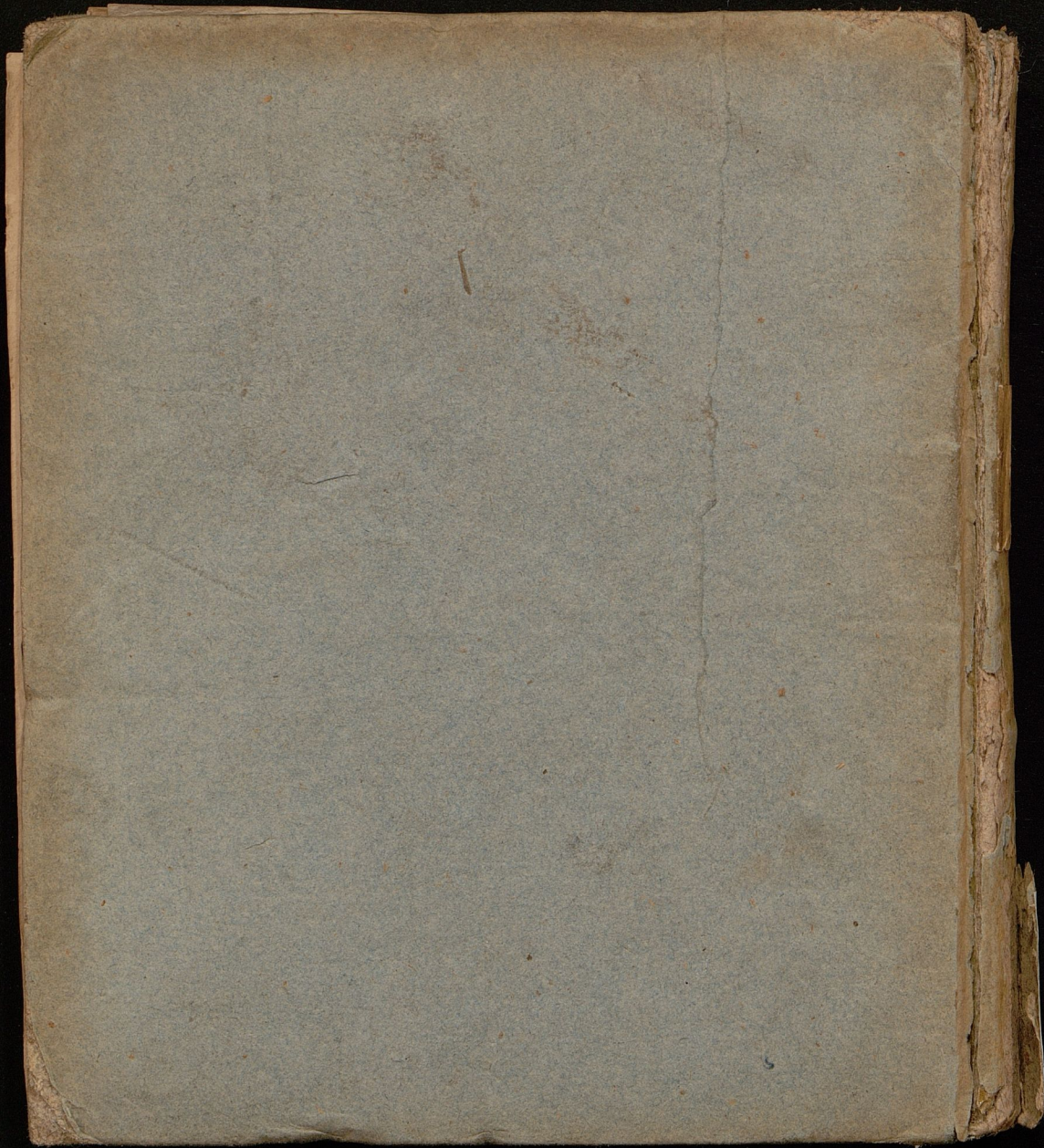
3

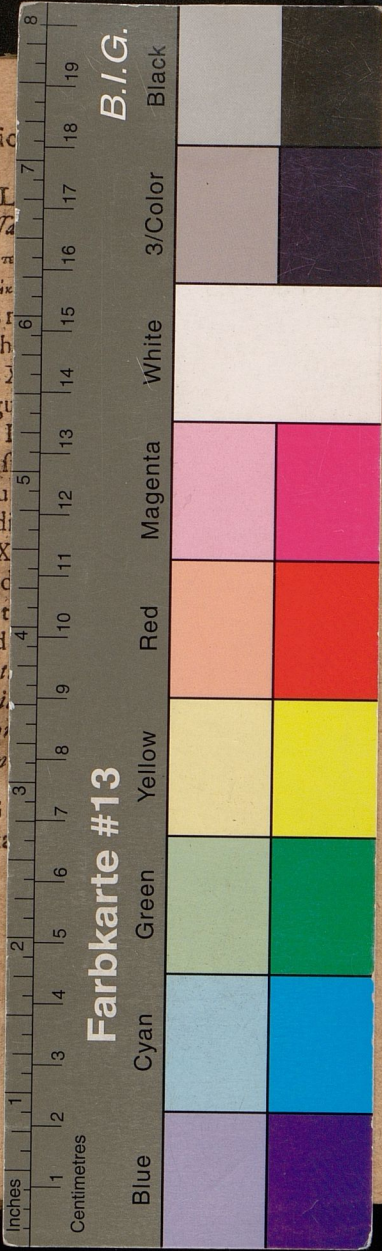
005 129 222

Reho
VD 17

I. N. J.
SPECULATIONUM
Ontologicarum
SEPTIMA,
De
VERITATE,

Quam
PRÆSES
M. NICOLAUS BENEDICTUS
PASCHA, Zittâ-Lufatus.

RESPONDENTE
JOHANNE HEINRICO SCHEU-

CKERO, Freibergâ Misnico.

Publica Eruditorum ventilationi

subjicit

Ad D. XXIII. Maji,

In Auditorio Minori.

horis matutinis.

VVITTEBERGÆ,
TYPIS JOHANNIS HAKEN,
M. DC. LXVIII.